

První část rozhovoru si můžete přečíst **[zde](#)**.

Když už mluvíme o lásce a symbolismu: Ištara v sobě snoubí lásku, válku i sex. Co si o těchto třech mocných silách myslíš?

Mýtus Ostary je vzdáleným příbuzným tohoto asyrského božstva, proto jaro v sobě nese – přes svou hojnost a náklonnost k životu – i prudkou a ničivou sílu přírody, kterou ve svém zásadním díle ukázal Stravinskij. Předchází hostinám Beltane, uvozených Valpuržinou nocí, opakem Samhainu, kdy se živí stávají stejně děsivými jako mrtví – ne-li ještě více. Tento epicyklus tvoření a destrukce je nekonečný, jak si uvědomovali už hinduisté i předsokratici, pro které tvořilo bytí i stávání se, láska i svár v zásadě jednotu a dualita tak pro ně byla spíš iluzí. Tuto pravdu v sobě nesou i mýty většiny kultur a uniknout jí nemůže ani křesťanství – odtud také jeho apokalyptické a eschatologické vize. Jsou to ale právě tyto pokusy rozdělit zmíněné prvky do nesouvisejících protikladů, které překrucují naše vnímání reality a vedou k usilování o utopie a ideály, jež nejsou pro tento svět vhodné a ničí jej. Žijeme v čase ohromného narušení, a všechny ty nesmírně pohodlné technické vymoženosti, prosperita a izolovanost nás značně atomizují, ale současně nám dávají i nové nástroje ke zprostředkování a účasti na starých tradicích a alternativních způsobech myšlení. Odysseu tak máme na dosah ruky, ale stále se ještě musíme fyzicky a duchovně, ne jen mentálně, pohroužit do toho, co z minulosti přežívá.

Cover alba Ostara Napoleon Blues

Tvé kompozice mi z nějakého důvodu vždy přišly nesmírně pozitivní. Nejen proto, že většina písniček je akustický folk s různým tempem a neváháš použít melodické podpůrné hlasy, ale také kvůli obrazům z textů. Je to jen můj dojem nebo se s posluchači snažíš podělit o pozitivitu svého vnitřního světa?

Pozitivita je podle mě spojená s negativním v tom smyslu, že utrpení může být svým způsobem dobré – nebo přinejmenším vést k něčemu vyššímu. I když nejsem optimista ve stylu „všechno to nějak dobře dopadne“ a tohle nasládlé klišé jsem vždycky nenáviděl, někde hluboko uvnitř, uprostřed chaotického světa a života plného rozporů, podle mě existuje vůle vytrvat a odnést si z bolesti obrozenou sílu a vytrvalost, která učí milovat osud a přijímat boj

s hrdostí, coby cenu za život. I slunce vychází, jak **napsal** Hemingway, i když často mám raději západ než východ slunce; snad i proto, že světlu předchází temnota.

Při svém posledním říjnovém koncertě v Norimberku jsi před tím, než ses pustil do svého hitu „Bavaria“, řekl, že jeho inspirací byl právě Norimberk. Taková svatokrádež pro Franky! Ve kterých koutech Evropy se ti nejlépe nachází inspirace?

Haha! Ano Franky jsou skutečným sídlem Svaté říše. Zajímá mě celá Evropa a nikdy si nenechám ujít příležitost blíže poznat některou dříve neznámou část. Vidím ji jako bohatou tapisérii ze starodávné tapisérie, podobnou té v **Bayeux**. Vždy jsem se cítil jako Panevropan, což přesahuje politiku, stejně jako dávné i novější trhliny mezi identitami. Můžete sice odejít z Unie, ale z Evropy jako takové nikdy.

Někteří naši čtenáři možná nevědí, že jsi nejen muzikant, ale také vynikající spisovatel s širokými znalostmi filozofie a mytologie. Sám jsem četl jen tvůj příspěvek v *Troubadours of the Apocalypse* a tvou knihu z roku 2015 *Odes*. Je k dostání ještě něco dalšího? Dovedl bys jmenovat nějakou konkrétnější oblast, kde bys rád zanechal svůj otisk?

Píšu *de facto* neustále: prózu, hudbu i verše, a nějakou stopu bych rád zanechal ve všech třech oblastech, které ostatně vnímám jako neoddělitelné, i když svébytné formy. Slovo je to nejdůležitější, a tak každá píseň, báseň nebo text patří k literárnímu nebo básnickému étosu, k němuž mám blízko už od mládí. Jak stárnu, stále silněji pociťuji nutkání vydat buď román, nebo hru, takže teď promýšlím, jak na to.

V tvé knize *Odes* se v básni o Sionu objevilo několik odkazů na židovskou eschatologii, luriánskou kabalou a Zohar. Co tě na židovském mysticismu zajímá nejvíc? Uvažoval jsi o tom, že bys toto téma zařadil nebo mu dokonce věnoval celé album s Ostarou? Jsi ostatně asi jediný na celé neofolkové scéně, kdo na to má právo!

Přestože jsem židovského původu, nikdy jsem do společenství nezapadal a něco mě od židovských tradic odpuzovalo – jako bych v nich cítil cosi cizího, omezujícího a provinciálního. I když jsem vyrůstal v sekulární domácnosti, věděl jsem, že k tomu patřím, ale něco uvnitř mi současně říkalo, že to ve skutečnosti není mou součástí. Mnohem větší inspiraci jsem totiž nacházel na Západě: v jeho katedrálách, rytířství a kultu obrazu, tedy věcech v židovské tradici – snad s částečnou výjimkou literatury – nepřítomných. Teprve nedávno jsem se začal blíže zabývat mystickou vrstvou tradice, v rámci svého širšího zájmu o Evropu jako takovou. Židovská zkušenost je fascinující, bohatá a nesmírně složitá. Právě kvůli její jedinečnosti je obtížné přistupovat k ní bez značné rozpolcenosti.

Historická židovská národní zkušenost je nedílně spojena s evropským kontinentem, kde si uchovává svébytnou, jakkoliv rozostřenou identitu. Holokaust (řecké slovo s pohanskými kořeny) je temným vyvrcholením dlouhého vztahů Židů s góji, Judeje a Říma, judaismu a

křesťanství, diaspory a Svaté země, což jsou zase jen časové a historické projevy věčných motivů a narativů, do nichž byli Židé zčásti zasazeni a zčásti tak učinili sami. Legenda je právě tak – ne-li víc – mocná jako pravda, na níž se zakládá. Vidíte to nejen v Zoharu, Bibli a Talmudu, ale taky třeba v tragických postavách jako byl **Otto Weininger**. Ten bývá běžně odsuzován jako Žid, který své židovství nenáviděl, ve skutečnosti byl ale postavou podstatně složitější a zajímavější. Tento nejednoznačný odkaz zůstává stále aktuální a dále prohlubuje židovskou krizi identity: sekularismus versus náboženství, integrace versus separatismus, exil versus kořeny atd.

Vzít na sebe tuto tíhu při umělecké tvorbě může být velice vyčerpávající, proto jsem o to zatím pokusil jen v malých dávkách. Celý opus by totiž vydal za neofolkový ekvivalent Wagnerova Prstenu Nibelungova! Není to ostatně úplně nahodilá analogie – mnohé Wagnerovy postavy a motivy jsou ovlivněny jeho vnímáním Židů coby věčně putujících vydědenců. Právě tento zvláštní vztah mezi Židy a góji je i nejvýraznějším rysem mé osobní zkušenosti jako řekněme „gójského Žida“.

Jeruzalém v tvých textech vystupuje opakovaně. Co pro tebe znamená? Přiznám se, že jsem v něm strávil několik dní hledáním míst, kde bych pocítil nějakou energii, bohužel bez úspěchu. Máš v tomto ohledu nějaké osobní zkušenosti?

Vydal jsem se tam v roce 1985, dva roky před vypuknutím **intifády**, takže jsme se mohli volně pohybovat po západní i východní části, zajet do Betléma i Jericha. Líbily se mi arabské i židovské části, ty palestinské snad o kus víc, přišly mi živější a exotičtější. Dnes to musí být hodně jiné, něco by mi ale jistě povědomé bylo, protože i když se Jeruzalém mění, nikdy se nezmění úplně, na to má moc bohatou historii. Rád bych se tam vrátil, ale coby Žid se silnými sympatiemi k Palestincům nemohu, dokud nebude dosaženo nějakého zázračného vyrovnání.

Texty Ostary se často věnují evropské historii a její bohaté esoterické tradici. Jelikož byl Pyrenejský poloostrov ve středověku hlavním centrem kabaly, co si myslíš o tomto vlivu na pozdější západní esoterickou tradici?

Četl jsem Zohar i luriánskou kabalou. Obojí vnímám jako součást šířeji chápané esoterické cesty – nejen že byly v Evropě zčásti napsány, také vznikly v době, kdy ze synkretického nakupení zdrojů v pozdně klasickém období vyrostla hermetická tradice. Zohar tak víc oživuje totéž světlo jako **Plótínovy Emanace Jediného**, než méně abstraktní a hmatatelnější zdroje židovských proroctví. Je z něj cítit, že vznikl ve Španělsku – silná nostalgie po Svaté zemi se časem stává součástí Córdoba. Srovnejte to s luriánskými knihami a dostanete podstatně studenější gnostickou vizi skrytého božstva, zcela odtažitého od světa, duch světla lapený v úlomcích rozbitého Chrámu. Netřeba vůbec zmiňovat, že kabala nežidovský svět silně ovlivnila. Jeden z nevýznamnějších mystiků **Jakob Boehme** integroval židovské, křesťanské, rosenkruciánské a alchymistické zdroje způsobem, který sjednocuje lidské s božským. U něj bych hledal prvotní zdroj moderních forem magie, teosofie, antroposofie i psychologie.

Ještě k ódě na Sion: mezi řádky v ní cítím kritiku novodobého sionismu a na tvém posledním albu zazněl také odkaz na Gazu. Co si vlastně myslíš o moderním státu

Izrael?

Popíšu to na osobním příkladu. Jeden můj odcizený příbuzný je fanatický osadník v Hebronu. Neotřesitelně věří v nenarušitelnost Izraele. Je zvláštní, do jak krajní míry někteří Židé smýšlejí rasově, i když to halí do hávu *ersatz* liberalismu, který je ale stále víc konzervativní, reakční a šovinistický. Kdyby některá z evropských zemí učinila z etnické exkluzivity jádro své identity, zákona i tradice, celý svět by jim spílal do rasistů a fašistů. Ale je to právě ona židovská citlivost k dějinám, syndrom pronásledování a prožité katastrofy, jež činí z přežití za každou cenu morální i politický imperativ.

Mentalita obleženého ospravedlňuje obléhání bezmocného souseda, z něhož se v židovské psýché stává trvalá hrozba. Gilad Atzmon tomu říká „pretraumatický stresový syndrom“, očekávání, že Židy v bezprostřední budoucnosti čeká něco strašlivého, což vede až k drastické taktice „oko za oko“, jejíž oběti se Palestinci stále častěji a drsněji stávají.

Všechno se vrací k věčné minulosti, dlouhému stínu dlouhého pronásledování z rukou gójjů. Tím nechci říct, že by snad židovskému myšlení byla empatie cizí, právě naopak. Biblické pasáže vyzývají Židy k otevřenosti bližním a etická filozofie spisovatelů jako Buber a Levinas tento motiv dále rozvíjí – podobné hlasy však stále častěji zaznívají jen z opozice, od sekulárních disidentů jako Chomsky nebo třeba ortodoxní sekty Neturei Karta, pro niž je Izrael naprostou antitezí judaismu. Tím je sice zaděláno na zajímavou budoucnost, ale země mi kvůli tomu o nic bližší není, zvláště v téhle temné době, kdy podle všeho řešení v podobě dvou států rychle mizí. Přesto ale existují i hlasy odporu v Izraeli i diaspoře a spisovatelé jako Finkelstein, Chomsky, Sand a Atzmon mění způsob, jakým na sebe Židé nahlíží, byť by to třeba byla jen nepočtená menšina.

Na jednom z promo obrázků stojíš před něčím, co se přinejmenším hodně podobá svatyni Icukušima na jihu Japonska? Ovlivnilo tě nějak šintó?

Brána Tori na obrázku stojí na ostrově Mijadžima nedaleko Hirošimy. Kontrast mezi oběma místy leccos vypovídá o Japonsku jako takovém. Je to moje nejmilejší část Asie, navštívil jsem ji opakovaně. Na intelektuální úrovni jsem lépe obeznámen se zen-buddhismem než se šintoismem, ale rád se nořím do japonské krajiny: zahrad, chrámů a svatyní, které jsou prostoupené duchem šintó, na který byla později nanesena vrstvička vlivu čínského buddhismu.

Zůstaneme-li ještě na chvíli v Zemi vycházejícího slunce, obdivuji mnoho japonských spisovatelů poloviny 20. století, kteří se pustili do nesnadného úkolu psát o estetice, hlavně *Chválu stínů* Džuničiró Tanizakiho. Jednu ze svých ód jsi věnoval Jukiu Mišimovi, který také ztělesňuje onen střet mezi hrdinskou starobyklou kulturou a novou post-atomovou japonskou společností. Jak se na tyto „Apollóny se samurajskými meči“ díváš ty?

Tanizakiho jsem četl, i když ne toto konkrétní dílo. Mišima patří k mým silným inspiracím – poprvé jsem ho četl už v sedmnácti letech, což není bez významu, jelikož už takto mladý

začal psát *Zpověď masky* a já sám jsem v tomto útlém věku napůl náhodou narazil na nový svět literatury, filozofie a pocit zapovězeného, které Mišima tam umně zpodobňuje. Nejde ovšem jen o jeho vynikající dílo, ale i způsob, jakým estetické krédo dokonale ztělesňuje.

V mnoha ohledech je nejednoznačný: excentrická inkarnace Japonska tradičního i pozápadněného, jemného i drsného, erotického i puritánského, klidného i krutého, vznešeného i dekadentního, hluboce maskulinního i jemně ženského. Mišima se snažil tyto protiklady překročit vytvořením masky, osoby a konečně sochy proměnlivého těla stvrzeného aktem válečnické sebevraždy.

Ten závěrečný akt byl připraven už v jeho úplně prvním díle – šlo o nevyhnutelnou kulminaci jednoho příběhu o mnoha kapitolách. Mohl vzniknout jedině v Japonsku rozpolceném mezi modernitou a svým starobylým dědictvím, novým úsvitem a starým soumrakem, metropolí a vznášejícím se světem, racionalistickou technokracií a estetickou maskou iracionální. Tato rozdvojenost nejde překonat – ne doopravdy – což si podle mě Mišima uvědomoval. Spojit ji mohla jedině smrt tvořivého násilí, z níž by vašeň a intelekt vyšly spojené v jedinou letmou singularitu tam, kde normálně vždy stojí v protikladu. To ostatně tak nebo onak platí pro všechny kultury v srdci tohoto schizmatu mezi silami řádu a chaosu ve středu lidské reality. Pod povrchem jsou to dvě tváře téže věci, jako jing a jang.

Zpátky do Evropy – jinde jsi opakovaně zmínil Cervantese a slovo „donkichotský“. Bylo to nahodilé nebo tě ovlivnil i on? Kterí další španělští spisovatelé tě zaujali?

Snad s výjimkou Lorcy skutečně španělské autory moc neznám, přečetl jsem podstatně víc latinskoamerických autorů jako Fuentes, Llosa nebo Marquez. Jedním z mých oblíbených iberských spisovatelů je Fernando Pessoa. „Donkichotský“ je pak jedno z těch nemístně nadužívaných slov, které mi ale přesto připadne vhodné k popisu střetávání nostalgie a současnosti. Dobře myslím popisuje můj zájem o myslitele jako Evola, pro něhož byla modernita v zásadě negativním jevem, v jehož pozadí se nachází nadřazená sféra tradičního ducha. Nostalgia je nebezpečná, ale nesmírně svůdná Múza, bez níž bychom ostatně ztratili veškeré povědomí o minulosti. Snadno se ale může stát otupující a parazitickou, a tak vést až k deziluzi a nihilismu.

Jaké jsou kromě uvedení studiové verze *Napoleonic Blues* 20. ledna tvé plány pro rok 2017?

CD by mělo vyjít na mé narozeniny 31. ledna. Má jedinečné provedení, kdy jsou texty přiloženy ve formátu „do peněženky“, celé to podle mě vypadá skvěle. Na podzim plánuju návrat do severní Evropy, odehrát tam pár koncertů, ale doufám, že se mi podaří objet i nové destinace. Na nových nahrávkách už se pracuje – nutkání psát je totiž nesmírně návykové. Asi se musím dostávat do té životní fáze, kdy střední věk pomalu ustupuje babímu létu!

Ještě jednou díky za tvůj čas. Chtěl bys ještě něco dodat?

Gracias!

Další informace najdete zde:

Ostara na [Facebooku](#)

Ostara – oficiální web

Soleilmoon Recordings – label , který vydal alba Paradise Down South a Napoleonic Blues

Rozhovor s Richardem Leviathanem vyšel na webu [Compulsiononline.com](#).